

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep

0032 OSLO

Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning Høringsvar fra Utdanningsforbundet

Utdanningsforbundet viser til Kunnskapsdepartementets brev av 6. november 2009 *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning. Høring.*

Vi vil, etter å ha presisert vårt hovedbudskap, gi noen overordnede kommentarer til forskriften og prosesser knyttet til utvikling og implementering av reformen. Deretter kommenterer vi den enkelte paragraf i forskriften fortløpende. Vi kjenner foreløpig ikke innholdet i de nasjonale retningslinjene for fag- og praksisopplæringen, men gir likevel antydninger og forventninger til hva de må inneholde for å utfylle forskriften på en god måte.

Utdanningsforbundet:

- mener det er rett å forskriftsfeste en overordnet rammeplan for grunnskolelærerutdanningen
- støtter målet om at grunnskolelærerutdanningene skal være *integreerte, profesjonsrettete og forskningsbaserte* utdanninger med høy faglig kvalitet
- savner et tydeligere dannelsesperspektiv og betydningen av at lærere har god relasjonskompetanse
- mener at regjeringens ambisjoner om at flere lærere bør ta mastergrad må synliggjøres i forskriften
- mener forskriften trekker opp de nødvendige rammene for en nasjonal modell for grunnskolelærerutdanningene

- er svært positiv til formuleringen om at alle fagene som inngår i utdanningen, skal være lærerutdanningsfag, men er bekymret for at fritaksbestemmelsene som foreslås, kan komme til å undergrave dette
- mener læringsutbytteformuleringene er for detaljerte, og foreslår at disse løftes på et mer generelt grunnlag. Konkretisering bør skje i de nasjonale retningslinjene for fag- og praksisopplæring og i lærerutdanningsinstitusjonenes programplaner for utdanningen
- er tilfreds med at de aller fleste læringsutbyttebeskrivelsene er formulert felles for begge utdanningsløpene. Vi mener alle bør formuleres felles i forskriften, samtidig som det presiseres at utdanningenes innhold tilpasses de trinn utdanningen kvalifiserer for
- mener det er uheldig at myndighetene ikke gikk inn for at norsk skal være et obligatorisk fag i grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn
- mener det må presiseres at all praksis skal være veiledet
- er opptatt av fleksibilitet for studenter og lærere knyttet til arbeid på 1.-7. og 5.-10. trinn, og mener overgangsmulighetene mellom de to grunnskolelærerutdanningene må avklares nærmere
- mener nye grunnskolelærerutdanninger fordrer bedre finansiering av disse utdanningene
- stiller seg kritisk til bruken av nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, og mener det burde utvikles et eget sektorroammeverk for grunnskolelærerutdanningene
- er sterkt kritisk til den knappe tiden rammeplanen og tilhørende nasjonale retningslinjer for fag- og praksisopplæringen utvikles innenfor. Det har i svært liten grad vært rom for bred involvering av sentrale aktører, og tiden til implementering når planene er vedtatt, er kort. Utdanningsforbundet mener en ville vært tjent med å utsette gjennomføringen av reformen i ett år

Generelle kommentarer

Forskriftsfestet rammeplan – ikke tilstrekkelig overordnet

Grunnskolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Utdanning av lærere må være et nasjonalt ansvar. Utdanningsforbundet mener derfor det er viktig at lærerutdanningene styres nasjonalt gjennom rammeplaner som er formulert på et overordnet nivå. Kvalitetskravene til utdanningene må være institusjonsuavhengige. Rammeplanen må derfor gi tydelige prinsipielle føringer, men være lite detaljerte. Samtidig må rammeplanen balanseres godt i forhold til den enkelte utdanningsinstitusjons faglige autonomi og være i samsvar med de krav

og forpliktelser det innebærer å være en del av høyere utdanning (jf. universitets- og høyskoleloven).

Utdanningsforbundet er tilfreds med at grunnskolelærerutdanningene skal styres gjennom rammeplan og er positiv til at denne forskriftsfestes. Vi mener likevel rammeplanen, slik forslaget foreligger, er for detaljert. Det gjelder særlig læringsutbytteformuleringene. Vi vil derfor i våre kommentarer til § 2 *skissere* et alternativt forslag til formuleringer av ønsket lærerkompetanse, som vi mener er på et mer overordnet og forskriftsmessig tilpasset nivå. Vi vil også innledningsvis påpeke at en overordnet rammeplan bør unngå tidsaktuelle begrep som eksempelvis entreprenørskap og begrep som kontekstuel er knyttet nært til gjeldende læreplan for grunnskolen, som grunnleggende ferdigheter. Slike begrep er derimot relevante i de nasjonale retningslinjene for utdanningene og ikke minst i de enkelte institusjoners programplaner.

Støtter målet – savner tydeligere dannelsesperspektiv

Utdanningsforbundet er enig i målet om at de nye grunnskolelærerutdanningene skal være *integrerte, profesjonsrettete og forskningsbaserte* utdanninger med høy faglig kvalitet (jf. § 1). Vi tror føringene om et gjennomgående pedagogikkfag, praksis gjennom alle studieårene og presiseringene av at alle fag skal være lærerutdanningsfag, kan være gode bidrag til å nå dette målet. Det samme gjelder tydeligere forskningsforankring gjennom obligatorisk bacheloroppgave og forventninger om forskningsaktive miljø. Profesjonsretting handler imidlertid om å kvalifisere lærerstudentene for lærernes brede og omfattende samfunnsmandat og ansvar. Vi mener forslaget til rammeplan ikke godt nok speiler dette. Dannelsesperspektivet og betydningen av at lærere har solid relasjonskompetanse er utydelig i planen. Gjennom konkrete forslag til endringer i de enkelte paragrafene vil vi komme tilbake til hvordan disse perspektivene kan styrkes i planen. Vi vil også innledningsvis peke på at mål for grunnskolelærerutdanningene ikke realiseres gjennom formuleringer i en rammeplan alene, men snarere gjennom god involvering av lærerutdanningsmiljøene og gode rammevilkår for sektoren.

Utydelige mastergradsambisjoner

I likhet med sentrale aktører nasjonalt og internasjonalt mener Utdanningsforbundet at kompleksiteten og kompetansebehovene i læreryrket tilsier flere lærere med utdanning på mastergradsnivå. Vi har i lang tid argumentert for at den nye lærerutdanningen for grunnskolen bør etableres med mastergrad som norm. Vi mener det ville gitt et vesentlig bedre utgangspunkt for å realisere de intensjonene som er nedfelt i § 1 og beklager at myndigheter og storting ikke har tilstrekkelig ambisjoner om mastergrad for lærere i grunnskolen.

Rammeplanutvalget er i sitt mandat bedt om å vurdere og gi råd om hvordan de nye lærerutdanningsprogrammene kan legge til rette for mastergradsnivå og presiserer at den nye grunnskoleutdanningen skal gi muligheter for sømløse overganger til masterpåbygging. Utdanningsforbundet mener det er viktig at mastergradsprogram og de ambisjonene myndighetene faktisk har knyttet til dette, synliggjøres i rammeplanen, og ikke kun i de

nasjonale retningslinjene, slik mandatet for rammeplanutvalget legger opp til. Det kan blant annet gjøres ved at modellen i § 3 (2) også visualiserer mastergradsnivået, selv om det ikke er obligatorisk. Dette kan gjøres med utgangspunkt i de modellene som rammeplanutvalget har skissert i strukturvedtaket fra september 2009 (se <http://www.hio.no/Enheter/Arbeid-med-ny-rammeplan-for-laererutdanningen/Struktur-for-grunnskolelaererutdanningene2>).

Med henvisning til det ovenstående stiller Utdanningsforbundet generelt spørsmål ved om reformen vil representere det varige grepet som lærerutdanningene i Norge nå har behov for. Vi mener derfor sektoren er tjent med en plan som inkluderer tenkningen om mastergradsutdanninger tydeligere.

Ja til spesialisering, men òg felles kunnskapsgrunnlag

Utdanningsforbundet støtter en mer spesialisert grunnskolelærerutdanning. Det er behov for noe ulik kunnskap, men like høy kompetanse, uavhengig av om en underviser elever på barnetrinnet eller ungdomstrinnet. Studenter som retter sin yrkeskarriere inn mot arbeid i grunnskolen, bør likevel ha et felles kunnskapsgrunnlag som bidrar til utvikling av en felles identitet for alle lærere i grunnskolen. Det er også slik at de to utdanningsløpene overlapper ved at begge kvalifiserer for 5.-7. trinn. Vi må unngå at spesialiseringen fører til at de to utdanningene primært vekter henholdsvis begynneropplæring og ungdomstrinn, og i mindre grad 5.-7. trinn. Selv om Utdanningsforbundet mener at læringsutbytteformuleringene er for detaljerte i utkast til rammeplan, er vi tilfreds med at de aller fleste er formulert felles for begge utdanningsløpene. Det synliggjør òg en felles profesjonskompetanse. Vi mener spesifikke formuleringer knyttet til hver av de to utdanningene primært hører hjemme i de nasjonale retningslinjene og i institusjonenes programplaner.

Vi vil også påpeke at økt spesialisering bare løser noe av problemet med fag- og innholdstrengselen som har kjennetegnet allmennlærerutdanningen de seneste årene. Når en har valgt å beholde en fireårig lærerutdanning, vil det fortsatt være vanskelig å forene hensynet til en viss faglig bredde, større fordypning i noen fag, kombinert med en god profesjonsrettet og forskningsforankret utdanning.

Kostnadsdrivende utdanninger – behov for endringer i finansieringsmodellen

Det er åpenbart at etablering av en ny lærerutdanning i seg selv er kostnadskreven. Når ny lærerutdanning i tillegg innebærer at én utdanning skal bli til to, er det innlysende at dette vil representere en betydelig økning i kostnader for den enkelte institusjon. Utdanningsforbundet vil derfor presisere betydningen av at institusjonene gis ekstra finansiell støtte i etableringsfasen. Videre må finansieringsmodellen på en bedre måte enn i dag ta hensyn til de reelle kostnadene knyttet til lærerutdanning generelt og også ta høyde for de merutgiftene endrede forventninger til innhold og organisering av praksisopplæringen vil innebære for institusjonene. En god finansieringsordning vil også sikre at alle lærerutdanningsinstitusjonene har de samme økonomiske mulighetene til å realisere en nasjonal, likeverdig og god grunnskolelærerutdanning. Det vil være svært uheldig om intensjonene med en spesialisert lærerutdanning, samt målene om styrket integrering, profesjonsretting og

forskningsforankring, forblir urealiserte på grunn av for trange økonomiske rammer. Det er vesentlig at så vel differensiert som overlappende undervisning er faglig fundert, og ikke primært et resultat av økonomi eller praktiske hensyn.

Problematisk tilpasning til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning

I mandatet til rammeplanutvalget fremgår det at rammeplanen skal innholde bestemmelser om forventet læringsutbytte for fag og praksisopplæring og at dette skal tilpasses det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket. I rammeplanutvalgets vurderinger (jf høringsnotat) er det tydelig at læringsutbytteformuleringer relatert til kvalifikasjonsrammeverket på flere områder har vært en stor utfordring for utvalget, både når det gjelder kategoriene og spørsmålet om det burde utvikles egne læringsutbyttebeskrivelser for de fireårige grunnskolelærerutdanningene. Utdanningsforbundet er heller ikke tilfreds med resultatet så langt.

Vi stiller spørsmål ved bestemmelsen om at utbytteformuleringene skal være på bachelornivå (1. syklus). Når departementet så tydelig har gått inn for å beholde og argumentert for en *fireårig* grunnskolelærerutdanning, undres vi over at det ikke er lagt mer arbeid i å utvikle læringsutbyttebeskrivelser som nettopp beskriver de læringsutbyttene en mener denne utdanningen bør gi som ikke kan fås på bachelornivå – ei heller på mastergradnivå. Utdanningsforbundet synes det er uheldig at en har valgt å tilpasse læringsutbyttebeskrivelsene til syklus 1, når utdanningen ligger over bachelornivået. Med krav om ytterligere tilpasning til Bologna-prosessen kan en på sikt også frykte en avkorting av grunnskolelærerutdanningsstudiet, fordi kravene jo ikke er høyere enn for en alminnelig bachelorgrad. Utdanningsforbundet ønsker heller ikke at læringsutbyttene skal formuleres på mastergradnivå, når utdanningene ikke ivaretar de kravene en normalt setter til mastergradsstudier. Når en først har valgt en "hybrid-modell" for grunnskolelærerutdanningene, mener Utdanningsforbundet en også bør ta arbeidet med å utvikle egne læringsutbyttebeskrivelser for disse utdanningene, slik de har gjort i Danmark og som også rammeplanutvalgets mandat åpnet for (jf. eget sektorrammeverk). Vi stiller oss undrende til hvilke begrunnelser som ligger til grunn for konklusjonen om at nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk skal benyttes, men antar at stramme tidsrammer er en vesentlig årsak. Det er i så fall uheldig.

Utdanningsforbundet ser også de utfordringene rammeplanutvalget må ha hatt med å benytte de tre kategoriene, kunnskaper, ferdigheter og kompetanser i læringsutbyttebeskrivelsene. Det kan skyldes at det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket ikke er utformet spesielt med tanke på profesjonsutdanningene, slik det antydes i høringsnotatet (jf. over), men det er også en mulighet for at disse kategoriene ikke oppleves som hensiktsmessig å kategorisere innenfor. Utdanningsforbundet er svært usikker på om kategoriene i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket er heldige og om de vil bidra til å styrke kvaliteten i høyere utdanning. Vi ser at mange av høringsinstansene i høringsrunden på utkast til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk i 2007 stilte spørsmål ved nettopp kategoribetegnelsene.

Et annet ankepunkt knyttet til læringsutbytteformuleringene, er det uheldige i at nettopp grunnskolelærerutdanningene skal bli en prøvestein for etablering av

læringsutbytteformuleringer i høyere utdanning. Der øvrige utdanninger har fått tiden frem til 2012 på å utvikle slike beskrivelser, skal det for en helt ny lærerutdanning, som i tillegg er en ”hybrid” i forhold til øvrige universitets- og høyskolestudier, utformes læringsutbyttebeskrivelser parallelt med øvrige endringer som følger av reformen. Alt innenfor knappe tidsmarginer. Vi tror kvaliteten på rammeplan og målformuleringene ville blitt bedre hvis disse som for øvrig høyere utdanning, blir lagt til studieprogrambeskrivelser innen 2012. Vi frykter at kravet om at forskriften skal inneholde læringsutbyttebeskrivelser tilpasset kvalifikasjonsrammeverket, gjør at formen og ikke innhold og intensjon blir bestemmende. Det er uheldig.

Internasjonalisering – må bli realiserbart

Utdanningsforbundet er tilfreds med at det forskriftsfestes at *Lærerutdanningsinstitusjonene skal legge til rette for et internasjonalt semester innenfor 4-årig grunnskolelærerutdanning*. Vi finner likevel grunn til å påpeke at det må igangsettes et arbeid både nasjonalt og innenfor den enkelte institusjon som sikrer at målet med et internasjonalt semester for grunnskolelærerstudentene realiseres. Evaluering av Kvalitetsreformen viste blant annet at studenter ved lærerutdanningsinstitusjoner i mindre grad enn studenter ved flere andre institusjoner i høyere utdanning har planer om studieopphold i utlandet. Det er tilsvarende lave tall for antall lærerstudenter som faktisk har deltatt i utveksling i utlandet. Vi vet at det foreløpig er dårlig tilrettelagt for internasjonal mobilitet i lærerutdanningene. De barrierer som i dag hindrer mobilitet for lærerstudenter må bygges ned og insentivordninger bør utredes. Studentenes mulighet for utveksling, kortere utenlandsopphold og internasjonalisering hjemme må gis gode vilkår i den nye lærerutdanningen.

Knapp tid – manglende nasjonal prosess og forankring

En hovedinnvending mot rammeplanarbeidet er den knappe tiden rammeplanen og de tilhørende nasjonale retningslinjene blir utviklet innenfor, og ikke minst den tiden som gjenstår før planene skal realiseres.

Utdanningsforbundet støttet de forutsetningene som stortingsmeldingen (nr 11 2008 – 2009) satte for en ny lærerutdanning, nemlig ”... at det gjennomføres en samlet nasjonal prosess som sikrer god forankring av nye strukturer, faglige krav og rutiner. Dette sikres ved at alle utdanningstilbyderne og samarbeidspartene deltar i utviklingen av enhetlig oppbygging,” (s. 16). Videre het det i stortingsmeldingen at ”En nasjonal prosess vil kunne mobilisere og stimulere lærerutdanningsmiljøene og samarbeidspartnere til faglige diskusjoner, lokalt og nasjonalt” og at ”prosessen kan bidra til økt bevisstgjøring om lærerutdanningsansvaret og kompleksiteten i oppdraget, noe som igjen kan styrke grunnlaget for den fornyingen som må skje i fagene, lærerutdanningskulturen, forskningen og samarbeidsformene.” Dette var hovedsakelig i tråd med de innspillene Utdanningsforbundet flere ganger har gitt departementet om betydningen av at lærerutdanningene utvikles innenfor rammen av et langsiktig utviklingsprosjekt som er initiert og finansiert av myndighetene, men med aktiv deltakelse fra lærerutdanningsmiljøene og profesjonen selv. For å realisere endringer i

lærerutdanningen er det vesentlig at endringene har legitimitet i fagmiljøene, yrkesfeltet og blant lærerorganisasjonene. Vi mener lærerutdanningene best utvikles gjennom et høyt engasjement og eierforhold hos dem som er satt til å forvalte utdanningen av lærere.

Utdanningsforbundet synes det er sterkt beklagelig at det har blitt så vidt langt fra intensjoner til realiteter når det gjelder å etablere en nasjonal prosess for utvikling av de nye grunnskolelærerutdanningene. Med unntak av at rammeplanutvalget er bredt sammensatt, kan ikke Utdanningsforbundet se at noen av intensjonene ved den tenkte nasjonale prosessen er ivarettatt. Faggruppene har ikke vært spesielt bredt nedsatt i forhold til tidligere rammeplanarbeid. Rammeplanutvalget med tilhørende faggrupper har så knappe tidsmarginer at de kun i svært beskjeden grad har mulighet til å forankre prosesser og drøfte alternative muligheter. Høringsfristen på forslag til rammeplan er samme dag som rammeplanutvalget skal legge fram nasjonale retningslinjer for fag- og praksisopplæring, nemlig 20. januar. Som det fremgår i rundskriv F-13-09, er tidsrammene så knappe at det ikke vil være "... mulig med noen omfattende hørings- eller diskusjonsprosess etter at retningslinjene foreligger fra rammeplanutvalget." Utdanningsforbundet spør om dette innebærer at retningslinjene i realiteten fastsettes før høringsinnspillene er bearbeidet, og hvor store endringer departementet faktisk åpner for i rammeplanen som nå er på høring.

Utdanningsforbundet mener det er svært uheldig at det er gitt så begrensede tidsrammer, dels til rammeplanutkastet, og ikke minst til utvikling av nasjonale retningslinjer for de enkelte fagene og til å implementere endringene på en god og forankret måte i lærerutdanningsinstitusjonene. Utdanningsforbundet mener reformen burde vært utsatt ett år, til studiestart 2011, og at en brukte dette året til lokale og nasjonale prosesser som kan styrke grunnlaget for den fornyingen som må skje i fagene, lærerutdanningskulturen, forskningen og samarbeidsformene. Ved en utsettelse kunne også forslag til nasjonale retningslinjer for fag- og praksisopplæringen gått ut på en bred og lang høringsrunde. Slik kunne en mobilisere og stimulere lærerutdanningsmiljøene og samarbeidspartnere til faglige diskusjoner om innholdet i de nye utdanningene. Nå bærer den nasjonale prosessen preg av å være en skinnprosess, med de store konsekvenser det kan få for de nye grunnskolelærerutdanningene. En slik utsettelse ville også gi anledning til et grundigere arbeid med hensyn til utvikling av et mer hensiktsmessig kvalifikasjonsrammeverk. Vi viser her også til erfaringer fra Sverige.

Da svenskene evaluerte den siste reformen i sin lærerutdanning, ble det konkludert med at den nye utdanningen (fra 2001) hadde mange svakheter og disse ble i stor grad tilskrevet det faktum at lærerutdanningsinstitusjonene hadde en svært kort omstillingsperiode. I likhet med hva norske lærerutdanningsinstitusjoner må i dag, måtte svenskene i implementeringsfasen dels forholde seg til proposisjonsteksten, dels til ferdige styringsdokument. Det var heller ikke tid til etablering av nasjonale arenaer hvor utforming og innhold ble nærmere drøftet.

"Lärosätena tvingades till ett pragmatiskt förhållningssätt och fick inrikta sitt planeringsarbete på sådant som krävdes för att överhuvudtaget kunna

genomföra en ordnad utbildning av de studenter som antogs inför hösten 2001”. Studentene opplevde seg som forsøkskaniner og begynte på en utdanning gjennomført som ”*det möjligas konst utövad under oklara förutsättningar*” for å sitere noe fra Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor. Del 1 (Högskoleverkets rapportserie 2005:17 R). Det har som kjent vært mye uro i svensk lærerutdanning etter denne reformen – og de står i dag overfor nok en ny lærerutdanningsreform. Vi bør kunne ta lærdom fra Sverige. Vi har så langt gitt noen generelle kommentarer til forhold vi mener det er viktig å påpeke når det gjelder utkast til rammeplan og ikke minst prosesser knyttet til denne. Vi vil i det videre gi våre merknader til de enkelte paragrafene i forslag til forskrift.

Merknader til forskriftens paragrafer

§ 1 VIRKEOMRÅDE OG FORMÅL

Utdanningsforbundet gir i hovedtrekk sin tilslutning til innhold og formuleringer i denne paragrafen. Vi deler målet om at de nye grunnskolelærerutdanningene skal være integrerte, profesjonsrettete og forskningsbaserte utdanninger med høy faglig kvalitet. Vi mener videre, og i tråd med § 1, at det må legges godt til rette for integrerte grunnskolelærerutdanninger med helhet og sammenheng mellom teori- og praksisstudier, mellom fag og fagdidaktikk og mellom fag.

Som tidligere påpekt, savner Utdanningsforbundet at rammeplanen tydeliggjør læreryrkets brede samfunnsmandat og lærernes profesjonelle ansvar bedre. For å styrke disse perspektivene foreslår vi at følgende setninger erstatter de seks siste linjene i nest siste avsnitt. Endringer er markert med kursiv.

”Grunnskolelærerutdanningene skal gi kandidatene solide faglige, fagdidaktiske og pedagogisk kunnskaper, god relasjonskompetanse og kvalifisere for profesjonelt ansvar, forskningsbasert yrkesutøvelse og for kontinuerlig profesjonell utvikling. *Utdanningen må bidra til kritisk refleksjon og god profesjonskunnskap.* Utdanningene skal kjennetegnes av et nært samspill med profesjonsfeltet, *forskningsfeltet og det samfunnet skolen er en del av.* Utdanningene skal sette læreryrket inn i sin historisk og samfunnsmessig sammenheng.”

§ 2 LÆRINGSUTBYTTE

Rammeplan, nasjonale retningslinjer for fag- og praksisopplæring og den enkelte institusjons programplaner for grunnskolelærerutdanningene vil samlet utgjøre de strukturelle, organisatoriske og innholdsmessige rammene for grunnskolelærerutdanningene. Forskriften skal være overordnet, og retningslinjer og programplaner skal bidra til nødvendig konkretisering. I det perspektivet, og som påpekt under innledende merknader, mener Utdanningsforbundet at læringsutbytteformuleringene som er foreslått i rammeplanen, er på et detaljeringsnivå som tilhører de nasjonale retningslinjene mer enn en forskrift. Å legge

læringsutbytteformuleringene på et så høyt detaljeringsnivå som er gjort, vil også tydelig åpenbare hva som ikke er inkludert. Dersom nåværende konkretiseringsnivå opprettholdes, frykter Utdanningsforbundet at antall læringsutbytteformuleringer vil øke betraktelig i volum for at ”alt” skal komme med.

Som nevnt foran, stiller Utdanningsforbundet også spørsmål ved om det er klokt å bygge innholdet i lærerutdanningen med utgangspunkt i inndelingen fra det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket. Det gir grunn til stille spørsmål ved om formen, mer enn innholdet, har vært styrende i læringsutbytteformuleringene.

Utdanningsforbundet har nedenfor *skissert* et alternativt forslag til læringsutbytteformuleringer i rammeplanen, der formuleringene er lagt på et mer overordnet nivå. Vi har valgt å bruke inndelingen fra nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, men gjentar samtidig at vi mener utvikling av læringsutbytteformuleringer innenfor et kvalifikasjonsrammeverk særlig tilpasset grunnskolelærerutdanningene ville vært mer hensiktsmessig. Vi har bevisst valgt å ikke skille mellom læringsutbytteformuleringer for kandidater som velger henholdsvis grunnskolelærerutdanning 1.-7 eller 5.-10. Vi mener det på dette nivået er tilstrekkelig å poengtere at læringsutbyttet skal være i tråd med de trinn i grunnskolen som den enkelte grunnskolelærerutdanning kvalifiserer for.

Nytt skissert forslag til læringsutbytteformuleringer § 2:

KUNNSKAP

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, skal kandidaten ha:

- solid forsknings- og erfaringsbasert kunnskap om ulike elevers forutsetninger og deres læring, utvikling og danning
- solid forsknings- og erfaringsbasert kunnskap om læreryrket og undervisningsfagene
- god kjennskap til skolens samfunnsmandat og gjeldende læreplaner
- gode samfunnskunnskaper og stor forståelse for det interkulturelle samfunnet
- kunnskap om betydningen av estetisk utfoldelse, opplevelse og erkjennelse.

FERDIGHETER

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, skal kandidaten kunne:

- planlegge, gjennomføre og evaluere undervisning på et faglig, fagdidaktisk og pedagogisk høyt nivå
- forstå og reflektere over sammenhengen mellom teori og praksis
- lede læringsarbeidet for den enkelte elev og klassen med høy profesjonalitet
- begrunne valg og handlinger på et faglig, fagdidaktisk og pedagogisk grunnlag

- etablere og vedlikeholde gode og tillitsfulle relasjoner til elever, deres foresatte og kollegaer.

GENERELL KOMPETANSE

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, skal kandidaten kunne:

- inngå i et profesjonelt kollegialt fellesskap og bidra til kontinuerlig utvikling av egen yrkesutøvelse og skolens kollektive, faglige og pedagogiske miljø
- ta profesjonelt ansvar og ivareta de forpliktelsene som samfunnsmandatet og relasjonen til den enkelte elev gir
- forsvare og arbeide i tråd med læreryrkets profesjonsetiske grunnlag
- kommunisere og samarbeide godt med elever, foreldre, kolleger og andre samarbeidsparter i og utenfor skolen.
- være et bærende element i skolen som kulturell institusjon og stimulere til demokratiforståelse, demokratideltakelse og evne til kritisk refleksjon hos elevene.

Gitt at departementet likevel velger å opprettholde konkretiseringsnivået som ligger i forslag til § 2, ønsker Utdanningsforbundet også å gi innspill på disse læringsutbytteformuleringene. For oss er det særlig viktig at dannelses- og relasjonsperspektivet kommer tydeligere frem i endelig forskrift, enn de gjør i utkastet. Med unntak av begrepet begynneropplæring og forhold knyttet til hvilke overganger i utdanningsløpet kandidaten skal ha kunnskap om, kan ikke Utdanningsforbundet se at rammeplanen skiller på læringsutbyttet for de to ulike utdanningsløpene. Vi mener derfor at man i rammeplanen kan forholde seg til et felles sett læringsutbytter, og at en først differensierer læringsutbyttet i de nasjonale retningslinjene for fag- og praksisopplæringen samt i institusjonenes programplaner. De læringsutbyttene som i utkastet er formulert som særlige for de to løpene, er derfor i vårt forslag flyttet til fellesformuleringene og omarbeidet noe. Flyttingen er markert med ”flyttet” i parentes. Det vi foreslår som ny tekst, er markert med kursiv. Det som foreslås strøket, er visualisert med gjennomstrekning.

Læringsutbytte for kandidater i grunnskolelærerutdanningene:

KUNNSKAP

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, har kandidaten:

- ~~har~~ *solide faglige og fagdidaktiske kunnskaper i fagene som inngår i utdanningen og om fagenes kunnskapsmessige forankring (flyttet)*
- ~~har~~ *kunnskap om arbeid med og videreutvikling av grunnleggende ferdigheter elevenes kunnskaper i å kunne uttrykke seg muntlig, lese, uttrykke seg skriftlig, regne, bruke*

digitale verktøy) i og på tvers av fag, og kan tilrettelegge for progresjon i disse ferdighetene i opplæringen tilpasset elever på 5.–10. trinn (flyttet)

- ~~har~~ kunnskap om det helhetlige ~~opplærings~~utdanningsløpet og overganger mellom de ulike nivåene, ~~med vekt på overgangen mellom barnehage til skole osv~~
- ~~har~~ kunnskap om skolens og lærerprofesjonens egenart, historie, utvikling og plass i samfunnet og om skolens formål, verdigrunnlag, lovgrunnlag, gjeldende læreplaner og ulike elevers rettigheter
- ~~har~~ kunnskap om læreplanarbeid og om skolen som organisasjon
- ~~har~~ kunnskap om barns og unges læring, utvikling og danning i ~~ulike sosiale, flerkulturelle og flerspråklige kontekster~~ *en samfunnsmessig kontekst*
- ~~har~~ kunnskap om klasseledelse og klassemiljø og om utvikling av gode relasjoner til og mellom elever
- ~~har~~ kunnskap om et bredt repertoar av arbeidsmåter og læringsressurser og om sammenhengen mellom innhold, arbeidsmåter, *mål, vurdering, rammer* og elevenes forutsetninger
- har kunnskap om barns og unges *identitetsarbeid, oppvekstmiljø og oppvekstvilkår.*
- *har god interkulturell forståelse, migrasjonspedagogisk og spesialpedagogisk kompetanse*
- ~~har~~ kunnskap om barn i vanskelige situasjoner og om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv
- ~~har~~ kunnskap om nasjonalt og internasjonalt forsknings- og utviklingsarbeid med relevans for lærerprofesjonen.

FERDIGHETER

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, skal kandidaten kunne:

- ~~kan~~ selvstendig og i samarbeid med andre planlegge, gjennomføre og reflektere over undervisning i og på tvers av fag, med utgangspunkt i forsknings- og erfaringsbasert kunnskap
- ~~kan tilrettelegge for og lede gode og kreative læringsmiljøer~~ *lede læringsarbeidet for den enkelte elev og klassen på en god måte, og evne å etablere kreative læringsmiljøer*
- ~~kan~~ tilrettelegge for estetisk utfoldelse, opplevelse og erkjennelse
- ~~kan~~ tilpasse opplæringen til ulike elevers behov, ~~motivere til lærelyst gjennom å tydeliggjøre læringsmål og bruke varierte arbeidsmåter for at elevene skal nå målene~~
- *ivareta og fremme likestilling og likeverd*
- ~~kan~~ vurdere og dokumentere elevers læring og utvikling i forhold til opplæringens mål, gi læringsfremmende tilbakemeldinger og bidra til at elever kan vurdere egen læring
- ~~kan~~ kritisk reflektere over egen og skolens praksis i arbeidet med videreutvikling av ~~lærerrollen~~ *profesjonsutøvelsen* og profesjonsetiske spørsmål
- *mestrer norsk muntlig og skriftlig godt, norsk skriftlig både bokmål og nynorsk, og kan bruke språket på en kvalifisert måte i profesjonssammenheng*
- ~~kan~~ vurdere og bruke relevante forskningsresultater og selv gjennomføre systematisk utviklingsarbeid
- *etablere og vedlikeholde gode og tillitsfulle relasjoner til elever, deres foresatte og kollegaer*
- ~~kan~~ i samarbeid med foresatte og faglige instanser identifisere spesielle behov hos elevene og iverksette nødvendige tiltak
- ~~kan~~ legge til rette for *elevaktive arbeidsformer og innovativt arbeid* ~~utvikling av kompetanse i entreprenørskap~~ og for at lokalt arbeids- og samfunnsliv involveres i opplæringen

GENERELL KOMPETANSE

Tilpasset de trinn i grunnskolen utdanningen kvalifiserer for, skal kandidaten kunne:

- *ta profesjonelt ansvar og ivareta de forpliktelsene som samfunnsmandatet og relasjonen til den enkelte elev gir*
- *møte elever med respekt, forventninger og omsorg uavhengig av kjønn, sosial og etnisk bakgrunn, funksjonsevne, religion og seksuell orientering*
- ~~kan~~ bidra til profesjonelt lærerfellesskap med tanke på videreutvikling av god praksis og profesjonsyretiske plattform
- ~~kan~~ stimulere til demokratiforståelse, demokratisk deltakelse og evne til kritisk refleksjon ~~tilpasset aktuelle klassetrinn~~
- ~~kan~~ bidra til å styrke internasjonale og ~~inter~~kulturelle dimensjoner ved skolens arbeid
- ~~kan~~ identifisere egne lærings- og kompetansebehov i tilknytning til læreryrket
- inneha en endrings- og utviklingskompetanse som grunnlag for å møte framtidens skole.

§ 3 STRUKTUR FOR DIFFERENSIERT GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING

Utdanningsforbundet støtter i hovedtrekk § 3, og mener paragrafen trekker opp de nødvendige rammene for en nasjonal modell for grunnskolelærerutdanningene. Våre særskilte merknader til § 3 (1) og (2) er som følger:

(1) Krav til spesialisering og faglig sammensetning

Utdanningsforbundet har i tråd med stortingsvedtaket gått inn for en mer differensiert lærerutdanning for grunnskolen og støtter dermed forskriftens omtale om krav til spesialisering. Vi imøteser forslagetets presisering av at organiseringen av grunnskolelærerutdanningene må sikre progresjon og helhet. Det er også viktig at de to utdanningsløpene har en særlig innretting mot de årstrinn i skolen som de kvalifiserer for.

Samtidig viser Utdanningsforbundet til vår innledende merknad om behovet for et felles kunnskapsgrunnlag for lærere i grunnskolen.

Utdanningsforbundet foreslår videre at presiseringen *fireårig* strykes under omtalen av de to grunnskolelærerutdanningene. Forskriften omtaler utdanningens lengde under § 1. Det er tilstrekkelig. Tilsvarende mener vi omtalen av de to utdanningsløpenes innretning mot henholdsvis begynneropplæring og faglig fordypning kan forbeholdes § 2, fordi dette er å regne som innholdsformuleringer og ikke struktur (jf. overskrift i § 3).

Obligatoriske fag, fagenes og praksisopplæringens omfang

Praksisfeltet og lærerutdanningsinstitusjonene utgjør komplementære og likestilte læringsarenaer i grunnskolelærerutdanningene. Praksisopplæringen er helt vesentlig i studentenes yrkesforberedelse og må være relevant, holde høy kvalitet og organiseres slik at en sikrer god sammenheng mellom teori- og praksisstudier. Praksisskolene må derfor ha godt kvalifiserte praksislærere. Utdanningsforbundet mener det må stilles krav til at øvingslærere skal ha dokumentert veiledningskompetanse i tillegg til minimum 5 års praksis. Praksislærerens status må heves, og rollen som lærerutdanner i praksisfeltet må tydeliggjøres.

Utdanningsforbundet er tilfreds med at forskriften presiserer at praksisopplæring skal være gjennomgående og inngå i alle studieårene, at den skal inngå som en integrert del av alle fagene, at det skal være progresjon og at studentene får praksis på de klasstrinn utdanningen kvalifiserer for. Tilsvarende er det vesentlig at praksis er tilpasset studentenes fagvalg.

For at praksis skal gi studentene det intenderte læringsutbyttet, må opplæringen være veiledet og vurdert. Utdanningsforbundet mener at forslaget på dette punktet ikke i tilstrekkelig grad sikrer studentene veiledning. Praksisopplæringen er kostnadskreven, noe som erfaringsmessig bidrar til at kostnader søkes redusert gjennom større praksisgrupper og/eller mindre veiledning. Hvis omfanget av veiledning fra kvalifiserte praksislærere reduseres, svekkes kvaliteten i praksisopplæringen. Studentene får i mindre grad læringsstøttende tilbakemeldinger som grunnlag for refleksjon og korrigerende, og øvingslærers grunnlag for grundig og rettmessig vurdering av praksis reduseres tilsvarende. Utdanningsforbundet foreslår at formuleringen *All praksisopplæring skal være veiledet* tilføyes i § 3-1 andre ledd. Denne tilføyelsen forplikter i sterkere grad utdanningsinstitusjoner og praksisfelt, og vil bidra til å sikre hver student nødvendig veiledning og vurdering. Med dette forutsetter samtidig Utdanningsforbundet at reelle praksiskostnader anerkjennes av sentrale myndigheter og lærerutdanningsinstitusjonenes styrer. Kvalitet i praksis avhenger av at finansiering av praksisopplæringen er god.

I tråd med utkast til rammeplan mener Utdanningsforbundet at alle undervisningsfag i grunnskolelærerutdanningen skal omfatte fagdidaktikk. Vi er svært tilfreds med at det foreslås å forskriftsfeste at alle fagene skal være profesjonsrettede lærerutdanningsfag. Dette er viktig for en styrket profesjonsretting av utdanningen og for at studentenes grunnutdanning oppleves som relevant og forbereder for framtidig yrkesutøvelse på en god måte. Vi viser her til vår innledende kommentar om de ressursmessige sidene ved reformen. Når mulighetene for

fellesundervisning på tvers av utdanningsprogrammer nå reduseres, har det åpenbare personal- og kostnadsmessige konsekvenser for institusjonene. Å gjennomføre dette krever et større handlingsrom enn det dagens ressursituasjon i sektoren åpner for. En realisering av reformens intensjoner på dette punktet krever også at det må avsettes ressurser til en heving av lærerutdannernes fagdidaktiske og profesjonsorienterte kompetanse.

Det er selvsagt at grunnskolelærerutdanningene underlegges samme krav som øvrig høyere utdanning når det gjelder forskningsbasering. Utdanningsforbundet slutter seg derfor til forslaget formuleringer om dette, og mener også at innføring av en obligatorisk bacheloroppgave er en viktig styrking av utdanningene. At studentene møter forventninger om og øves i aktiv og kritisk bruk av forskning i grunnutdanningen, er en viktig forberedelse til yrket. Tilsvarende er forslaget krav om forankring i et forskningsaktivt miljø en viktig presisering som vil kunne bidra til å fremme kvaliteten i utdanningene. Det siste forutsetter imidlertid at det faglig-vitenskapelige personalet ved lærerutdanningsinstitusjonene har generelt gode forskningsvilkår og at særskilte tiltak for kvalifisering av personalet til førstestillingskompetanse videreføres og styrkes (jf. våre innledende merknader til forslaget).

Når det gjelder obligatoriske fag, har Utdanningsforbundet vært opptatt av balansen mellom hensynet til nødvendig kompetanse og studentenes valgfrihet. I tidligere innspill har vi tatt til orde for at norsk bør være det eneste obligatoriske faget ved siden av pedagogikk i grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn. Vi beklager at myndighetene ikke ønsket å gjøre noen skolefag obligatoriske i denne utdanningen, og vil uttrykke bekymring for hvorvidt kommende lærere vil ha tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Vi viser i denne sammenhengen også til et av de ferdighetsmålene som er foreslått, der det heter at ferdige kandidater ”mestrer norsk muntlig, norsk skriftlig både bokmål og nynorsk, og kan bruke språket på en kvalifisert måte i profesjonssammenheng.” Vi mener det er helt nødvendig at alle kommende lærere har kunnskap i norsk som strekker seg ut over videregående opplæring.

(2) Studienes oppbygging

I § 3 andre ledd foreslår Utdanningsforbundet at forskriften i omtalen av studienes oppbygging benytter et modelloppsett tilsvarende det som framgår av rammeplanutvalgets strukturdokument datert 14. september 2009. Utdanningsforbundet mener disse modellene tydeliggjør grunnskolelærerutdanningenes oppbygging på en langt bedre måte, blant annet når det gjelder tenkning rundt integrering og profesjonsretting.

De nevnte modellene har også den styrken at muligheten for overgang til mastergradsstudier er tydelig visualisert. Utdanningsforbundet mener forskriften under omtalen av studienes oppbygging i langt større grad bør synliggjøre mulig mastergradspåbygging. Det vil være i tråd med utviklingen i sektoren. Stadig flere studenter tar mastergradsstudier, og også lærerutdanningsinstitusjonene orienterer i økende grad lærerutdanningene i den retning. Ikke minst vil det være i samsvar med regjeringens og Stortingets målsetting om at det innen 2014 skal tilbys 800 studieplasser på masternivå for grunnskolelærere. Forskriften må gjenspeile denne utviklingen, og tydelig vise at også grunnskolelærerutdanning på mastergradsnivå er

ønskelig, selv om krav til undervisningskompetanse per nå er fire års studier.

§ 4 NASJONALE RETNINGSLINJER, PROGRAMPLAN OG INDIKATORER

Rammeplan i forskriftsform, nasjonale retningslinjer og institusjonenes programplaner er dokumenter som på ulikt vis er sentrale for realisering av mål og intensjoner for de nye grunnskolelærerutdanningene. En forskriftsfesting av nasjonale retningslinjer er viktig når det gjelder målet om en mer helhetlig nasjonal tenkning og praksis med hensyn til organisering og faglig innhold (i grunnskolelærerutdanningene). Selv om retningslinjenes status ikke framgår eksplisitt, tolker Utdanningsforbundet forskriftsfestingen dit hen at retningslinjene er å anse som førende. Vi mener også det er vesentlig at institusjonsledelsen forpliktes ved at programplanen i henhold til forskriften skal vedtas av institusjonenes øverste organ.

Utdanningsforbundet støtter derfor hovedtrekkene i § 4 og de vurderingene som framgår av høringsnotatet. I tråd med våre innledende merknader er vi likevel sterkt kritiske til at en i høringen ikke får anledning til å se forskrift og retningslinjer i sammenheng.

Utdanningsforbundet må derfor forutsette at Kunnskapsdepartementet i den videre prosessen med ferdigstilling av styringsdokumentene, tilser at rammeplan i forskriftsform og nasjonale retningslinjer blir dokument som utfyller hverandre på en hensiktsmessig måte.

Når det gjelder virkemidler for å følge implementering av ny grunnskolelærerutdanning og kjennetegn på grunnskolelærerutdanning av høy kvalitet, så er Utdanningsforbundet åpne for bruk av indikatorer som ett av flere verktøy for å vurdere kvaliteten i de nye utdanningene. Det forutsettes at indikatorene er relevante og knyttet til særlige målsettinger for de nye grunnskolelærerutdanningene, som (for eksempel) økt spesialisering, bedret integrasjon, styrket profesjonsretting og forskningsforankring. Indikatorene må derfor være prosessorienterte, i tillegg til å fange opp mer typiske størrelser som søkning og uteksaminering. Utdanningsforbundet viser ellers til det pågående indikatorarbeidet i GNIST, og henstiller departementet til å se dette i sammenheng med utvikling av indikatorer for grunnskolelærerutdanningene. Dette for å sikre hensiktsmessig ressursbruk. Det er også vesentlig at behovet for nye indikatorer vurderes opp mot det som allerede innrapporteres fra institusjonene, og at en indikatorer verdi sees i lys av de ressurser som kreves for å framskaffe nødvendig dokumentasjon.

§ 5 FRITAKSBESTEMMELSER

Høringsnotatet omtaler forskriften som restriktiv når det gjelder fritaksbestemmelser for eksamen eller prøve som ikke er avlagt som del av grunnskolelærerutdanningen. I henhold til § 3 legger reformen opp til styrket profesjonsretting ved å presisere at alle undervisningsfag skal være lærerutdanningsfag. Dette er en viktig skjerping. Utdanningsforbundet mener imidlertid at en i § 5 står i fare for å kunne undergrave denne målsettingen, når det kun heter at

fag som gir grunnlag for fritak *bør* omfatte fagdidaktikk og praksisopplæring. Vi mener det må hete *skal* omfatte fagdidaktikk og praksisopplæring.

Utdanningsforbundet er skeptiske til de skjønsmessige vurderingene ”bør” åpner for, både med hensyn til forståelse av *skolefag* og *fag med relevans for arbeid som lærer i grunnskolen*. Det åpnes her for ulik praksis på tvers av lærerutdanningsinstitusjonene. Det er institusjonene som sertifiserer for yrket, og det påhviler derfor fagmiljøene et stort ansvar i å tilse at ferdige kandidater totalt sett har kvalifikasjoner i tråd med reformens intensjoner.

Utdanningsforbundet ser riktignok hensynet til lærerrekuttering (jf. høringsnotatet), men mener likevel at fag eller emner *skal* omfatte fagdidaktikk og praksisopplæring, dersom fritak skal gis. Utover det må fritak begrenses til 30 studiepoeng i ett skolerelevant fag, hvor forskriften ikke presiserer krav om fagdidaktikk og praksis. For fritak knyttet til undervisningsfagene må det utvikles og stilles krav om fagdidaktiske og profesjonsrettede tilleggskurs, slik at studentene må påregne å ta noen ekstra vektall knyttet til det faget de søker om innpassing av.

Et viktig spørsmål er hvilke fag som skal regnes som skolerelevante. Utdanningsforbundet foreslår at det her utarbeides et rundskriv til lærerutdanningsinstitusjonene, der en presiserer hvilke fag som defineres som skolerelevante og hvordan fritaksbestemmelsene skal praktiseres. Dette vil bidra til en enhetlig praksis på tvers av institusjoner og til å sikre ønsket lærerkompetanse.

Utdanningsforbundet er opptatt av fleksibilitet for studenter og lærere i form av mulighet for overgang mellom de to grunnskolelærerutdanningene eller også til å kvalifiserer seg for arbeid på andre klassetrinn enn det en opprinnelig utdannet seg for (jf. vårt innspill til stortingsmeldingen). Av høringsnotatet framgår at en student som har startet på en utdanning og som ønsker å gå over på den andre, må søke institusjonen om opptak og om å få godskrevet/innpasset deler av fag eller emner. Utdanningsforbundet forutsetter at dette omtales nærmere i de nasjonale retningslinjene, eventuelt i eget rundskriv (jf. over). Det må legges opp til en praksis hvor hensyn til fleksibilitet på den ene siden og kompetansekrav på den andre ivaretas og balanseres på en god måte.

Når det gjelder fritaksbestemmelser tilknyttet målform, mener Utdanningsforbundet at fritaksbestemmelser som gjelder i dag, kan videreføres. Vi støtter derfor ikke foreslått endring av disse fritaksbestemmelsene.

§ 6 IKRAFTTREDELSE OG OVERGANGSREGLER

Det vises til Utdanningsforbundets overordnede merknad, der vi argumenter for at reformen utsettes ett år, til oppstart fra og med studieåret 2011- 2012. En slik utsettelse vil nødvendigvis tilsvarende forskyve tidspunkter for ikrafttredelse og tidrammen for overgangsregler i § 6.

Når det gjelder overgangsregler, mener vi for øvrig at det er avsatt tilstrekkelig tid til at studenter som er tatt opp til allmennlærerutdanningen, skal kunne avslutte sine studier etter

tidligere rammeplan. Utdanningsforbundet savner imidlertid en nærmere beskrivelse i høringsnotatet av hvordan 2009-kullet tenkes innfaset i ny modell. Det er her vesentlig at studentene sikres forutsigbarhet og at institusjonene på en god måte informerer og ivaretar de studentene som tar en lærerutdanning etter dels gammel og dels ny rammeplan. Særlig viktig er informasjon om krav til fagsammensetting etter ny rammeplan, kombinert med de krav som følger av kompetanseforskriften.

Med vennlig hilsen
for Utdanningsforbundet

Torbjørn Ryssevik
avdelingssjef

Milena Adam
spesialkonsulent